

การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี:
บูรณาการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21

Development of Educational Innovation to Promote the Leadership of
Undergraduate Students: Integrated Identity of Kasetsart University
and the 21st Century Skills

ศุภฤกษ์ ทานาค

Suppalerk Tanak

ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ได้ปฏิบัติจริง โดยใช้ความรู้ความสามารถตามศาสตร์เฉพาะ
ทางของตนเองไปบริการสังคม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะ
ของภาวะผู้นำ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ
กิจกรรมพัฒนานิสิตที่ส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิต
ปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2) พัฒนา
นวัตกรรมทางการศึกษาใน 2 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมการเรียน
การสอน และกิจกรรมพัฒนานิสิตต้นแบบเพื่อพัฒนาภาวะ
ผู้นำสำหรับนิสิตปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
โดยบูรณาการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
และทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 และ 3) ประเมิน
ประสิทธิภาพของนวัตกรรมทางการศึกษาดังกล่าว
กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา คือ ผู้บริหาร อาจารย์ นักวิชาการ
ศึกษาและนิสิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน
169 คน ดำเนินการวิจัยโดยรวบรวมองค์ความรู้จาก
งานวิจัย หนังสือและข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น
เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำและการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วน
เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นนำมาพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา
โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธีการ
สนทนากลุ่ม และประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมทาง
การศึกษาโดยนำไปทดลองใช้กับนิสิต การวิจัยปรากฏผล
ดังนี้

1. คุณลักษณะของภาวะผู้นำที่เป็นจุดเน้นของ
นิสิตปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ควรครอบคลุม
พฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่ 1) มุ่งทำให้ภาระงานสัมฤทธิ์ผล
2) ทำงานเป็นทีมเพื่อไปสู่เป้าหมาย และ 3) ใช้ความคิด
สร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสำหรับกิจกรรม
การเรียนการสอนที่ช่วยพัฒนาภาวะผู้นำนั้น ควรเน้นการ
ทำงานเป็นทีมที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้ใช้ความสามารถ
ตามศักยภาพที่มีทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ส่วนกิจกรรม
พัฒนานิสิตที่สามารถเสริมสร้างให้เกิดภาวะผู้นำได้นั้น
ควรเน้นการทำงานเป็นทีม ร่วมมือแบบสร้างเครือข่าย

2. นวัตกรรมทางการศึกษาด้านที่ 1 กิจกรรมการ
เรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น คือ รูปแบบของเทคนิค 4G LTE
(คิดดี ทำดี พูดดี วินัยดี) จะเป็นเทคนิคที่ฝึกให้นิสิตใช้
ทักษะการคิด การพูดแสดงความคิดเห็น การนำเสนอ
ผลงาน การทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ การฝึกวินัย คุณธรรม
และจริยธรรมในการเรียน เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาตนเอง
ให้มีภาวะผู้นำ

นวัตกรรมทางการศึกษาด้านที่ 2 กิจกรรมพัฒนา
นิสิตต้นแบบที่พัฒนาขึ้นคือ โครงการต้นแบบชื่อว่า
“โครงการนำศาสตร์แห่งแผ่นดินคืนสู่แผ่นดิน” โดยมี
ลักษณะการทำโครงการแบบเครือข่ายร่วมมือกันทั้ง
หน่วยงานภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยและนำ
องค์ความรู้ในศาสตร์ที่นิสิตเรียนไปบริการสังคมอย่างมี
เป้าหมาย

จากผลการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า
ในภาพรวมนวัตกรรมทางการศึกษาด้านกิจกรรมการเรียน
การสอนมีความเหมาะสมและยืดหยุ่น ง่ายในการนำไปใช้
อีกทั้งยังสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ และทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21
นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรให้
นิสิตมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการออกแบบกิจกรรม
การเรียนการสอนเพื่อที่จะสามารถช่วยพัฒนาภาวะผู้นำ
ของนิสิตได้อย่างเห็นผลชัดเจนยิ่งขึ้น

ส่วนนวัตกรรมทางการศึกษาด้านกิจกรรมพัฒนา
นิสิตต้นแบบนั้นในภาพรวมมีความเหมาะสมในการนำไปใช้
แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมีความร่วมมือร่วมใจกันและมอบ
บทบาทหน้าที่กันให้ชัดเจนและอาจจะมีอุปสรรคในเรื่อง
เวลาและเทคนิคของการจัดกิจกรรมอีกทั้งผู้เชี่ยวชาญยังมี

ความเห็นเพิ่มเติมว่าควรจัดไปพร้อมกันโดยไม่ต้องแยกชั้นปี เพราะนิสิตมีความสามารถต่างกันแต่สามารถเรียนรู้ได้เช่นกัน

3. จากผลการประเมินประสิทธิภาพนวัตกรรมทางการศึกษาโดยนำไปทดลองใช้กับนิสิตเฉพาะนวัตกรรมทางการศึกษาด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่าในช่วงแรกนิสิตยังไม่สามารถปรับตัวได้เพราะไม่ค่อยเข้าใจแนวทางและไม่คุ้นชินกับกิจกรรมที่มีลักษณะแบบนี้ แต่เดิมนิสิตจะมีประสบการณ์การเรียนการสอนที่เน้นฟังอาจารย์บรรยายเป็นหลัก ภายหลังจากนิสิตเริ่มเข้าใจกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วนิสิตมีความสุข กระตือรือร้นในการทำกิจกรรม มีความสุขในการทำงาน และเริ่มมีความมั่นใจในตัวเอง รวมทั้งเข้าใจกระบวนการทำงานกลุ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในขณะทำกิจกรรมการเรียนการสอนผู้สอนต้องติดตามใกล้ชิดโดยร่วมวางแผนและอธิบายกระบวนการทำงานไปกับนิสิตในแต่ละขั้นตอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

คำสำคัญ: นวัตกรรมทางการศึกษา ภาวะผู้นำ กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนานิสิต อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 นิสิตระดับปริญญาตรี

Abstract

The purposes of this research were 1) to study Kasetsart University's undergraduate students leadership characteristics, instructional activities and leadership enhanced student activities 2) to develop two aspects of educational innovations: instructional activities, and student activity prototypes to enhance students' leadership by integrating Kasetsart University's identity and the 21st century learning skills, and 3) to evaluate the effectiveness of the educational innovations. There were 169 subjects including administrators, instructors, educators, and students of Kasetsart University. To conduct the research, the body of knowledge about leadership development from previous studies, books and Web information were reviewed. Interviews with relevant stakeholders were used as the basis for innovative design. The quality of innovations was then evaluated by experts through the group discussion method. The innovations were piloted with the students

to evaluate its effectiveness. The research results were as follows:

1. The characteristics of leadership as the focus of undergraduate students of Kasetsart University covered 3 behaviors, including 1) commitment towards goals 2) collaboration towards targets, and 3) using creativity to bring about change. For instructional activities to promote leadership, teamwork which all members apply their full potentials to reach the goals. The student activities that could enhance the leadership should focus on working as collaborative team building network, by utilizing their specialized knowledge and skills to provide social services.

2. The first developed educational innovations in instructional activities used 4G LTE technique (Good Thinking, Good Acting, Good Speaking, and Good Discipline). This technique could be used for training students' thinking skills, idea expression, presentation, group collaboration, discipline, and learning ethics leading to self-development in leadership.

The Second developed educational innovations in student activity prototypes was the prototype project named "Returning Wisdom of the Land to the Land Project". The project was an inter- and intra- university collaboration network and bring knowledge which students learned to provide targeted social services.

The evaluation results for effectiveness by experts showed that, overall, the educational innovations in instructional activities were appropriate, flexible, easy to use and consistent with Kasetsart University's identity and the 21st century learning skills. In addition, the experts suggested that students should be involved in all stages of designing instructional activities in order to help them effectively develop their leadership skills.

Overall evaluation of the student activity prototypes indicated that they were appropriate to use, but the involved parties should cooperate and assume clear and specific roles. There might

be obstacles in the timing and techniques of the activities. The experts also commented that the activities should be held in a mixed group without separating the batches because students with different abilities could learn together.

3. The results of the evaluation of the effectiveness of the educational innovations by piloting the instructional activities with the students, indicated that, at first, the students were not able to adjust themselves because they did not understand the approach and were unfamiliar with this kind of activity. Originally, the students had mainly experiences with lectures. After the students understood the activities, they had fun, and were enthusiastically participating in activities with joy and confidence as well as understanding more about collaboration. However, during the teaching and learning activities, the instructor must work closely by describing the work process and planning together with the students during each stage to achieve the desired goals.

Keywords: Educational Innovation, Leadership, Instructional Activities, Student Activities, Kasetsart University's Identity, The 21st Century Skills, Undergraduate Students

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การสร้างเยาวชนที่มีภาวะผู้นำเป็นเป้าหมายหนึ่งที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนเนื่องจากผู้นำทางวิชาการที่มีความรู้ความสามารถ ใช้ปัญญาชี้แนะและเป็นต้นแบบที่ดีแก่ผู้อื่นหรือสังคมจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพสามารถปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ต่อองค์กรและต่อตนเองได้รวมทั้งสามารถสร้างบรรยากาศที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Wachirasukmongkol, 2014) ซึ่งสอดคล้องกับเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership For 21st Century Skills, 2015) ที่ได้กำหนดภาวะผู้นำไว้เป็นทักษะชีวิตและการทำงานหนึ่งที่สำคัญในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคที่ต้องมีการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะเฉพาะด้านความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้าน

ต่าง ๆ เข้าด้วยกันดังนั้นการเรียนรู้ในยุคนี้จึงไม่ใช่การเรียนรู้สาระวิชาที่เป็นเนื้อหาหลักเพียงอย่างเดียว แต่ต้องผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้านความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม หรือ 3R และ 7C กล่าวคือ 3 R ได้แก่ Reading (การอ่าน) การเขียน(Writing) และคณิตศาสตร์ (Arithmetic) และ 7C ได้แก่ Critical Thinking and Problem Solving - ทักษะด้านการคิดเชิงวิพากษ์ และ ทักษะในการแก้ปัญหา Creativity and Innovation - ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม Cross-cultural Understanding - ทักษะด้านความเข้าใจความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนการทักษะ Collaboration, Teamwork and Leadership - ทักษะด้านความร่วมมือการทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ Communications, Information, and Media Literacy - ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ Computing and ICT Literacy - ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร Career and Learning Skills - ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ ดังนั้นการพัฒนาภาวะผู้นำเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาเยาวชนในระหว่างที่เรียนอยู่ในสถาบันการศึกษาเพื่อให้กลายเป็นผู้นำในอนาคต (Astin, 1997)

สถาบันอุดมศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทและหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาสร้างและพัฒนาความรู้และส่งเสริมความสามารถอย่างหลากหลายเพื่อนำไปสู่การประกอบวิชาชีพดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาบัณฑิตที่มีภาวะผู้นำ จะเห็นได้จากการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรีที่ส่งเสริมภาวะผู้นำในรูปแบบต่างๆ อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ทั้งการพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำ จัดรายวิชาที่ส่งเสริมผู้นำในองค์กร และสอดแทรกหัวข้อภาวะผู้นำในคำอธิบายรายวิชาเพื่อให้บัณฑิตมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี ภาวะผู้นำ และการพัฒนาองค์การบทบาทของผู้นำ และการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพแต่อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวจะปรากฏเฉพาะในสาขาวิชาที่ผลิตผู้นำทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำในหลักสูตรการผลิตผู้นำทางสังคม เช่น ทหาร นักธุรกิจ ครู เป็นต้น ผ่านการพัฒนาารายวิชา หรือ กิจกรรมต่างๆ ตัวอย่างเช่น Pimpa (2014) ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของนิสิตครูหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิต (กศ.บ. 5 ปี) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ Thongburan & Charoenkul (2012)

ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของนักศึกษาโรงเรียนการทหาร เป็นต้น

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นสถาบันอุดมศึกษาหนึ่งที่มีพันธกิจหลักในการสร้างคนที่มีปัญญารู้เหตุผล อยู่ในคุณธรรม และมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมสะสมภูมิปัญญาสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ที่หลากหลาย ตลอดจนสร้างผลงานที่มีมาตรฐานสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลกโดยมีการบริหารทรัพยากรของมหาวิทยาลัยอย่างมีประสิทธิภาพ ร่วมพัฒนากับชุมชนและรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้เป็นกลไกสำคัญในการนำประเทศไปสู่ความผาสุกและมั่นคง (International Affairs Division, 2013) จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนิสิตที่มีความเฉพาะเพียงคณะใดคณะหนึ่งหรือสาขาใดสาขาหนึ่งเท่านั้น เช่น นิสิตสาขาวิชาธุรกิจและคอมพิวเตอร์ศึกษา (Vanichvasin, 2016) นิสิตสาขาวิชาพลศึกษา (Onsiri, *et al.*, 2016) เป็นต้น โดยเป็นการพัฒนาหลักสูตรที่มีความจำเพาะกับแต่ละศาสตร์ และการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของนิสิต (Rattanasit, *et al.*, 2016; Thongmang, *et al.*, 2017) แต่ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่พัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องทั้งการจัดการเรียนการสอนและการจัดโครงการพัฒนานิสิตของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์โดยองค์รวมที่เหมาะสมกับนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ทั้งหมดที่มีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่กำหนดไว้ว่า สำนึกดี มุ่งมั่นสร้างสรรค์ สามัคคี และเชื่อมโยงกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในยุคปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้เองทำให้ผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะทำวิจัยในเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี: บูรณาการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21งานวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาที่เหมาะสมและตอบสนองต่อการพัฒนางานวิจัย งานวิชาการ งานกิจกรรมพัฒนานิสิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆให้กับสังคมและสร้างคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนานิสิตที่ส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. พัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาในด้าน
1) กิจกรรมการเรียนการสอน 2) กิจกรรมพัฒนานิสิตต้นแบบเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยบูรณาการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21

3. ประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมทางการศึกษาดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 เริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้จากงานวิจัย หนังสือและข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตฯ เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำ จากนั้นสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ นักวิชาการศึกษาและนิสิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เกี่ยวกับลักษณะภาวะผู้นำ รูปแบบและความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนานิสิตที่พัฒนาภาวะผู้นำของนิสิต โดยใช้แบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 นำสารสนเทศที่ได้มาพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ที่บูรณาการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมการศึกษาที่สร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธีการสนทนากลุ่มโดยใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมทางการศึกษาโดยนำไปทดลองใช้กับนิสิตระดับปริญญาตรี (เฉพาะนวัตกรรมด้านกิจกรรมการเรียนการสอนโดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนและผู้สังเกตการเรียนการสอนด้วยตนเอง)

กลุ่มที่ศึกษา

กลุ่มที่ศึกษาของงานวิจัยได้มาจากการเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต จำนวน 1 ท่าน

กลุ่มที่ 2 อาจารย์ที่เป็นตัวแทนจากคณะต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ดำรงตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายพัฒนานิสิตที่มีส่วนร่วมในงานพัฒนานิสิต จำนวน 14 คณะ ๆ ละ 1 คนรวมเป็น 14 ท่าน

กลุ่มที่ 3 นักวิชาการศึกษาสังกัดกองกิจการนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่มีส่วนร่วมในงานพัฒนานิสิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน

กลุ่มที่ 4 นิสิตจากคณะต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีสุดท้ายจำนวน 15 คณะ ๆ ละ 2 ท่านรวมเป็น 30 ท่าน

กลุ่มที่ 5 นิสิตจากคณะต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ลงทะเบียนในรายวิชาเลือกเสรี ภาคต้น ปีการศึกษา 2560 ที่เป็นวิชาบริการของคณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 121 คน โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอน

เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ และ 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group) โดยในแต่ละเครื่องมือจะครอบคลุมประเด็นหลักดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ จะครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ตัวบ่งชี้หรือพฤติกรรมเฉพาะเจาะจงอะไรที่แสดงถึงการมีภาวะผู้นำสำหรับนิสิตที่เรียนในระดับปริญญาตรี 2) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (วิธีการเรียนการสอน สื่อ การประเมินผล) ที่พัฒนาภาวะผู้นำให้กับนิสิตในรายวิชาที่สอน และ 3) ลักษณะของโครงการหรือกิจกรรมพัฒนานิสิตที่สามารถส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำให้กับนิสิต

2. แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับคุณภาพของนวัตกรรมการศึกษาทั้งสองแบบครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ความสอดคล้องของนวัตกรรมกับคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่ได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 2) ความสอดคล้องของนวัตกรรมกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 3) ความสอดคล้องของนวัตกรรมกับทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 และ 4) ภาพรวมของนวัตกรรมทางการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำจากงานวิจัย หนังสือและข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ฯลฯ จากนั้นทำการสัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนานิสิต ซึ่งเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน รวมทั้งอาจารย์ที่เป็นตัวแทนจากคณะต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ดำรงตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายพัฒนานิสิตจำนวน 14 คณะ ๆ ละ 1 ท่านรวมเป็น 14 ท่านรวมทั้งนักวิชาการศึกษาที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกองกิจการนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่มีส่วนร่วมในงานพัฒนานิสิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน จากนั้นนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้รับเพื่อนำมาพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่เหมาะสมกับนิสิตในขณะเดียวกันก็ได้ทำการสัมภาษณ์นิสิตจากคณะต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ชั้นปีสุดท้ายจำนวน 15 คณะ ๆ ละ 2 ท่านรวมเป็น 30 ท่านเพื่อที่จะได้ข้อมูลสะท้อนกลับจากนิสิตผู้รับบริการอย่างแท้จริงซึ่งจะนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ความต้องการและข้อคิดเห็นต่างๆ ของนิสิตเพื่อที่จะสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองกับนิสิต

เมื่อได้รับข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยจะนำมาพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่เหมาะสมกับนิสิตโดยเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 โดยพัฒนานวัตกรรมด้านกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำโดยนำไปสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ สำหรับนิสิตปริญญาตรี และพัฒนากิจกรรมพัฒนานิสิตต้นแบบเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตปริญญาตรีหลังจากพัฒนานวัตกรรมทั้งสองอย่างเรียบร้อยแล้ว ได้ดำเนินการจัดการตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมทางการศึกษาโดยประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อขอความคิดเห็นเกี่ยวกับ นวัตกรรมด้านกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำและกิจกรรมพัฒนานิสิตต้นแบบเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำแล้วนำความคิดเห็นด้านต่างๆ ของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงนวัตกรรมอีกครั้งหนึ่ง

หลังจากนั้นได้ทำการประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมทางการศึกษาในส่วนของกิจกรรมการเรียนการสอนโดยนำไปทดลองใช้กับระดับนิสิตปริญญาตรีจำนวน 121 คน ที่ลงทะเบียนในรายวิชาเลือกเสรีที่เป็นวิชาบริการของคณะศึกษาศาสตร์ ภาคต้น ปีการศึกษา 2560 โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนและเป็นผู้สังเกตการเรียนการสอนด้วยตนเอง

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน คือ

- 1) ผลการศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำ การจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนานิสิตที่ส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 2) ผลการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ 3) ผลการประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

คุณลักษณะของภาวะผู้นำควรครอบคลุมพฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่ 1) มุ่งทำให้ภาระงานสัมฤทธิ์ผล 2) ทำงานเป็นทีมเพื่อไปสู่เป้าหมาย และ 3) ใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำ การจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนานิสิตที่ส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสังเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาทั้ง 4 กลุ่ม คือ ผู้บริหาร กลุ่มอาจารย์ กลุ่มนักวิชาการด้านการพัฒนานิสิต และนิสิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปรากฏผลใน 3 ประเด็น ดังนี้

ทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21	อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	คุณลักษณะของภาวะผู้นำที่นำไปพัฒนาแนวทางการสอนและกิจกรรมพัฒนานิสิต
- ทักษะด้านการคิดเชิงวิพากษ์ - ทักษะในการแก้ปัญหา - ทักษะภาวะผู้นำ - ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ - ทักษะด้านคอมพิวเตอร์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร - ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้	- มุ่งมั่น (Determination) หมายถึง มีความตั้งใจมั่น มีความอดทน มีความวิริยะอุตสาหะ มุ่งผลสัมฤทธิ์ในการทำงานและในการปฏิบัติใด ๆ - สำนึกดี (Integrity) หมายถึง มีจิตใจที่ตรงใจ มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม มีจริยธรรม	1. มุ่งทำให้ภาระงานสัมฤทธิ์ผล - กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุมีผล - ยืดหยุ่นและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ - กล้ารับผิดชอบเมื่อมีปัญหา - อดทนเสียสละทำเพื่อส่วนรวม - ให้รู้จักตนเองให้รู้จักตนเองตั้งศักยภาพตนเองมาใช้ - มีวินัยในชั้นเรียน - มีการฝึกทักษะเฉพาะเจาะจงเช่น การแก้ปัญหา กล้าแสดงออก
- ทักษะด้านความเข้าใจความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนการทัศน์) - ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม	- สามัคคี (Unity) หมายถึง มีความร่วมมือร่วมใจรู้จักประนีประนอมสามารถทำงานเป็นทีม และสามารถบูรณาการเชื่อมโยงในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม	2. ทำงานเป็นทีมเพื่อไปสู่เป้าหมาย - รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น - ประสานงานได้ดี - ร่วมมือกันทำงานเป็นทีม - สามารถเปลี่ยนบทบาทเป็นทั้งผู้นำและผู้ตามก็ได้ - มีเครือข่ายระหว่างภาควิชา คณะหรือวิทยาเขต
- ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม	- สร้างสรรค์ (Knowledge Creation) หมายถึง เป็นผู้ใฝ่รู้มีความขวนขวายแสวงหาความรู้มีความสามารถในการสร้างมูลค่าและคุณค่าจากความรู้มีการสร้างนวัตกรรม	3. ใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง - กล้าเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ - ใช้ความรู้ที่เรียนสร้างสรรค์งานเพื่อสังคม - นำเสนอได้ดี - ปรับเปลี่ยนความซ้ำซ้อนของการจัดกิจกรรม

นอกจากนี้ผลการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่ช่วยส่งเสริมภาวะผู้นำ ควรเน้นการทำงานเป็นทีมแบบที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้ใช้ความสามารถตาม

ศักยภาพที่มีทำงานให้บรรลุเป้าหมายสำหรับโครงการหรือกิจกรรมพัฒนานิสิตที่สามารถส่งเสริมให้เกิดภาวะผู้นำได้ ควรเน้นการทำงานเป็นทีม ร่วมมือแบบสร้างเครือข่าย ได้ปฏิบัติจริง โดยใช้ความรู้ความสามารถตามศาสตร์เฉพาะทางของตนเองไปบริการสังคม

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีแบ่งออกเป็น ผลการพัฒนางานกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับ นิสิตปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการพัฒนางานกิจกรรมพัฒนานิสิตต้นแบบเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และผลการตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมทางการศึกษาทั้งสองรูปแบบดังกล่าวจากผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏผลดังนี้

1. ผลการพัฒนางานกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รูปแบบของการพัฒนาคือการใช้ “เทคนิค 4G LTE” กล่าวคือ Good Think (คิดดี) Good Acting (ทำดี) Good Speaking (พูดดี) Good Discipline (วินัยดี) LTE: Leadership to Education จะเป็นเทคนิคที่ฝึกให้นิสิตใช้ทักษะการคิด การพูดแสดงความคิดเห็นนำเสนอผลงาน การทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ การฝึกวินัยคุณธรรม จริยธรรมในการเรียน เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

คิดดี (Good Think) กระบวนการนี้คือการฝึกให้นิสิตได้ใช้ความคิดด้วยตนเองและกล้าที่จะตอบคำถามของอาจารย์ได้อย่างมั่นใจ โดยใช้กลวิธีต่าง ๆ เช่น เทคนิค CAPTION เป็นการแสดงรูปภาพที่ช่วยกระตุ้นความคิด เทคนิค Photo analysis – 5Ws วิเคราะห์รูปภาพเทคนิค Thought bubbles การคิดแทนคนในภาพเทคนิค Comparing pictures เปรียบเทียบภาพที่มีในอดีตและปัจจุบัน เป็นต้น

ทำดี (Good Acting) คือการฝึกการทำงานกลุ่มแบบทีมร่วมมือ โดยผู้วิจัยขอลงรายละเอียดในกระบวนการนี้โดยใช้รูปแบบ (Model) ที่สร้างขึ้นมาโดยเรียกว่า I AM

KU Model หรือ เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา ดังนี้ I หมายถึง Identify Yourself (เข้าใจตนเอง) A หมายถึง Access (เข้าถึงคนอื่น) M หมายถึง Management Team (การจัดการภายในกลุ่ม) K หมายถึง Knowledge Creation (มีความสามารถในการใช้ความรู้ในศาสตร์เพื่อสร้างมูลค่าและพัฒนานวัตกรรม) U หมายถึง Utilizes Its Learning Resources Very Well (รู้จักประยุกต์ใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน)

พูดดี (Good Speaking) คือ การนำเสนอที่ดีโดยจะมีการสร้างเกณฑ์การประเมินความสามารถ (Rubrics) ที่ชัดเจนและผู้สอนดำเนินการประเมินตามเกณฑ์ที่สร้างขึ้น ซึ่งไม่ใช้การประเมินผลงานเพียงอย่างเดียว แต่ครอบคลุมถึงการประเมินกระบวนการ และข้อค้นพบจากการทำงานด้วย

วินัยดี (Good Discipline) คือผู้สอนกำหนดกติกาและวินัยในชั้นเรียนรวมทั้งสร้างเกณฑ์การประเมินรายวิชาที่ชัดเจนโดยนำไปเขียนไว้ในประมวลการสอน (course syllabus) เพื่อให้ นิสิตรับรู้และเข้าใจตรงกันเพื่อให้การเรียนการสอนในรายวิชาประสบผลสำเร็จ ได้แก่ การแต่งกาย การเข้าเรียน การขาดเรียน การส่งงาน เป็นต้น

2. ผลการพัฒนางานกิจกรรมพัฒนานิสิตต้นแบบเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้โครงการที่มีชื่อเรียกว่า “โครงการนำศาสตร์แห่งแผ่นดินคืนสู่แผ่นดิน (Retrieve Wisdom of the Land back to the Land)” โดยมีลักษณะการทำโครงการแบบเครือข่ายร่วมมือกันทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยและนำความรู้ในศาสตร์ที่นิสิตเรียนไปบริการสังคมมีขั้นตอนการดำเนินงานโครงการนี้จะกำหนดเป็นซีรีส์คือมีความต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ โดยใช้คำว่า KU STAR ซึ่งมาจาก S= Self awareness นิสิตเข้ารับการอบรม T=Teamwork ฝึกให้นิสิตเข้าร่วมกับสาขาวิชาหรือสโมสรนิสิตโดยมอบหมายบทบาทให้มีโอกาสได้ไปเป็นคณะกรรมการช่วยงานต่างๆ A = Achievement ให้นิสิตรับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการและคณะทำงานหลักเต็มตัว R = Relationship เน้นให้นิสิตมีการประสานงานข้ามคณะข้ามวิทยาเขต โดยจัดอบรมร่วมกันนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาในการเรียนประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของชุมชนอย่างมีเป้าหมาย

3. ผลการตรวจสอบคุณภาพนวัตกรรมทางการศึกษาทั้งสองรูปแบบดังกล่าวจากผู้เชี่ยวชาญสรุปว่า ภาพรวมของนวัตกรรมทางการศึกษาด้านกิจกรรมการเรียน

การสอนมีความเหมาะสมและยืดหยุ่น ง่ายในการนำไปใช้อีกทั้งยังสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรให้นิสิตมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจะสามารถช่วยพัฒนาภาวะผู้นำของนิสิตได้อย่างเห็นผลชัดเจน

ในส่วนของนวัตกรรมทางการศึกษาด้านกิจกรรมพัฒนานิสิตต้นแบบนั้นในภาพรวมมีความเหมาะสมในการนำไปใช้แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมีความร่วมมือร่วมใจกันและมอบบทบาทหน้าที่กันให้ชัดเจนและอาจจะมีการอุปสรรคในเรื่องเวลาและเทคนิคของการจัดกิจกรรมอีกทั้งผู้เชี่ยวชาญยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่าควรจัดไปพร้อมกันโดยไม่ต้องแยกชั้นปีเพราะนิสิตมีความสามารถต่างกันแต่สามารถเรียนรู้ได้เช่นกัน

ตอนที่ 3 ผลการประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีปรากฏผลดังนี้

1. ผลการประเมินประสิทธิภาพโดยนวัตกรรมการทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีไปทดลองใช้ (เฉพาะด้านกิจกรรมการเรียนการสอน) พบว่า ในช่วงแรกนิสิตยังไม่สามารถปรับตัวได้เพราะไม่ค่อยเข้าใจแนวทางและไม่คุ้นชินกับกิจกรรมที่มีลักษณะแบบนี้ แต่เดิมนิสิตจะมีประสบการณ์การเรียนการสอนที่เน้นฟังอาจารย์บรรยายเป็นหลัก ภายหลังจากนิสิตเริ่มเข้าใจกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วนิสิตมีความสุข กระตือรือร้นในการทำกิจกรรม มีความสุขในการทำงาน และ เริ่มมีความมั่นใจในตัวเอง รวมทั้งการทำงานกลุ่มมากขึ้น ในขณะที่ทำกิจกรรมการเรียนการสอนผู้สอนต้องติดตามใกล้ชิดโดยรวมวางแผนและอธิบายกระบวนการทำงานไปกับนิสิตในแต่ละขั้นตอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

สำหรับในส่วนของนวัตกรรมทางการศึกษาด้านกิจกรรมพัฒนานิสิตต้นแบบนั้นยังไม่สามารถทดลองใช้ได้เนื่องจากมีข้อจำกัดในการทดลองและรายละเอียดการดำเนินงานโครงการจะมีหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องในการทำงานและมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่าง ๆ ที่แตกต่างจากโครงการพัฒนานิสิตในอดีตค่อนข้างมากพอสมควรจึงยังต้องมีการพิจารณาให้รอบคอบและรอการเสนอโครงการเพื่อให้คณะกรรมการของมหาวิทยาลัยพิจารณาอนุมัติต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะภาวะผู้นำของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่บูรณาการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และทักษะที่สำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ควรครอบคลุมพฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่ 1) มุ่งทำให้ภาระงานสัมฤทธิ์ผลเช่น กล่าวแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุมีผลยืดหยุ่นและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้กล้ารับผิดชอบเมื่อมีปัญหา 2) ทำงานเป็นทีมเพื่อไปสู่เป้าหมายเช่น รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ประสานงานได้ดีร่วมมือกันทำงานเป็นทีมสามารถเปลี่ยนบทบาทเป็นทั้งผู้นำและผู้ตามก็ได้และ 3) ใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง เช่น กล้าเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ ใช้ความรู้ที่เรียนสร้างสรรค์งานเพื่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับกรอบความคิดของ Yukl (2013) ที่กล่าวว่าผู้มีภาวะผู้นำประกอบด้วยพฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมที่มุ่งสู่งาน (Task - oriented behaviors) พฤติกรรมที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ (Relation-oriented behaviors) และ พฤติกรรมที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง (Change-oriented behaviors) นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่ากิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถเสริมสร้างให้เกิดภาวะผู้นำได้นั้นควรเน้นการทำงานเป็นทีมที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้ใช้ความสามารถตามศักยภาพที่มีทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานกลุ่ม นอกจากช่วยให้เห็นมุมมองเห็นถึงลักษณะงานที่จะต้องทำในการประกอบอาชีพในอนาคตแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำอีกด้วย (Smith, et al, 2005) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยที่พบว่าร้อยละ 86 ของนักศึกษาใหม่ que เข้าศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปี 1 เรียนในรายวิชาที่มีทำงานหรือโครงการเป็นกลุ่ม (Higher Education Research Institute, 2014) สำหรับกิจกรรมพัฒนานิสิตควรเน้นให้นิสิตทำงานเป็นทีมร่วมมือแบบสร้างเครือข่าย ได้ปฏิบัติจริงโดยใช้ความรู้ความสามารถตามศาสตร์เฉพาะทางของตนเองไปบริการหรือเปลี่ยนแปลงสังคม ทั้งนี้เนื่องมาจากภาวะผู้นำที่ยุคปัจจุบันแตกต่างจากยุคเดิมที่เป็นภาวะผู้นำแบบมหาบุรุษ กล่าวคือมีผู้นำที่เป็นการขึ้นและตัดสินใจโดยผู้นำอย่างเด็ดขาด กลับกลายมาเป็นผู้นำแบบสร้างกลุ่มทำงาน ที่มีการบังคับบัญชาน้อยลง เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ มากขึ้นและในปัจจุบันเป็นภาวะผู้นำแบบการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกใช้ความคิดในการทำงานร่วมกับผู้นำ สถานภาพขององค์การจะพัฒนาเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และสามารถปรับให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้เสมอ (Daft, 2011)

2. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถนำไปสอดแทรกในรายวิชาต่างๆ สำหรับนิสิตปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รูปแบบของเทคนิค 4G LTE (คิดดี ทำดี พูดดี วินัยดี) จะเป็นเทคนิคที่ฝึกให้นิสิตใช้ทักษะการคิด การพูดแสดงความคิดเห็น การนำเสนอผลงาน การทำงานกลุ่มแบบร่วมมือ การฝึกวินัย คุณธรรมและจริยธรรมในการเรียน เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำดั่งนั้นในงานวิจัยนี้จึงนำเทคนิคกระตุ้นการคิดต่างๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ Jenkins (2012) ที่พบว่า การใช้กลยุทธ์การสอนหรือเทคนิคเชิงรุก (active learning strategies and techniques) ช่วยส่งเสริมภาวะผู้นำของนิสิตปริญญาตรีได้เนื่องจากกลยุทธ์หรือเทคนิคเหล่านี้สามารถสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนบูรณาการความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ต่างๆ เข้าด้วยกัน นอกจากนี้เทคนิคเหล่านี้ยังสามารถประยุกต์ใช้สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันได้อีกด้วย (Owen, 2015)

3. กิจกรรมพัฒนานิสิตต้นแบบเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับนิสิตปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้โครงการต้นแบบชื่อว่า โครงการนำศาสตร์แห่งแผ่นดินคืนสู่แผ่นดิน โดยมีลักษณะการทำโครงการแบบเครือข่ายร่วมมือกันทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยและนำความรู้ในศาสตร์ที่นิสิตเรียนไปบริการสังคมซึ่งสอดคล้องกับโมเดลการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสอดคล้องกับโมเดลการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (The social change model of Leadership Development) พัฒนาขึ้นโดย Higher Education Research Institute [HERI] (1996) เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำในนิสิตนักศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาและเอื้ออำนวยการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทางบวก โมเดลนี้ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจตนเองและผู้อื่นเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ไม่ยึดติดกับภาวะผู้นำแบบในอดีต แต่ต้องการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางบวกให้เกิดขึ้นและให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำของชุมชน (Jamjuree & Makesrithongkum, 2012) ดังนั้นจึงมีการนำโมเดลการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมหรือหลักสูตรภาวะผู้นำอย่างแพร่หลาย เช่น Stephens and Beatty (2015) นำโมเดลนี้เป็นทฤษฎีในการพัฒนาภาวะผู้นำของนิสิตระดับปริญญาตรีร่วมกับโมเดลความสำเร็จ (Thriving Model) และพัฒนาโมเดลการพัฒนาภาวะผู้นำโดยการผสมผสานระหว่างโมเดลการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับ Vincent Tinto's 1975 model ที่เน้นการบูร

ณาการเชิงวิชาการและการบูรณาการเชิงสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเป็นผู้นำของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี (French, 2017)

โครงการนี้มีจุดเด่นตรงขั้นตอนการดำเนินงาน โครงการนี้ที่มีการกำหนดเป็นชุดกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ โดยใช้คำว่า KU STAR ย่อมาจาก S = Self Awareness T = Teamwork A = Achievement R = Relationship ซึ่งเป็นการกำหนดลักษณะภาวะผู้นำที่เป็นจุดเน้นและรูปแบบกิจกรรมที่แตกต่างกันสำหรับนิสิตชั้นปีที่ 1-4 ตามลำดับเริ่มต้นจากการพัฒนาการรู้จักตนเองในชั้นปีที่ 1 การทำงานเป็นทีมในชั้นปีที่ 2 การฝึกการทำงานให้บรรลุเป้าหมายในชั้นปีที่ 3 และการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันในชั้นปีที่ 4 ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่จะเป็นผู้นำได้นั้นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการด้วยกัน คือ ทักษะความเป็นผู้นำ สมรรถนะในตนเอง (เช่น ความมั่นใจในการชี้นำผู้อื่น) และแรงจูงใจในการเป็นผู้นำ (Keating *et al.*, 2014) โดยแรงจูงใจในการเป็นผู้นำ ซึ่งเกิดได้จาก 3 แหล่งด้วยกัน คือ 1) การรู้จักตนเองในฐานะผู้นำ 2) ความรู้สึกรับผิดชอบในการทำให้งานของกลุ่มประสบผลสำเร็จ และ 3) ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของตัวเองเป็นหลักกว่าจะได้อะไรพิเศษจากการเป็นผู้นำ (Keating *et al.*, 2014) ดังนั้นรูปแบบกิจกรรมพัฒนานิสิตจึงออกแบบในลักษณะของชุดกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมให้นิสิตพัฒนาองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน โดยเฉพาะการฝึกการทำงานให้บรรลุเป้าหมายในชั้นปีที่ 3 จะเน้นความสามารถในการจูงใจคนให้ร่วมมือกันทำงาน โดยให้นิสิตรับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการและคณะทำงานหลักเต็มตัวโดยสามารถจูงใจคนให้ทำงานสำเร็จให้ได้ และในชั้นปีที่ 4 เน้นการประสานงานข้ามคณะ ข้ามวิทยาเขต โดยให้นิสิตจัดทำโครงการเพื่อสังคมโดยนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาในการเรียนประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของชุมชนอย่างมีเป้าหมาย

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่ากิจกรรมพัฒนานิสิตที่พัฒนาขึ้นเป็นการจัดอบรมให้ความรู้โดยวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถควบคู่ไปกับการฝึกปฏิบัติในทุกชั้นปี เนื่องจากการเตรียมตัวให้นิสิตมีภาวะผู้นำได้นั้นต้องเตรียมทั้งด้านความรู้ (Knowledge) และ การปฏิบัติ (knowing) (Brungardt, 1996; Cook & Brown, 1999) ซึ่งการมีความรู้จะช่วยทำให้ผู้นำความเข้าใจว่าความสัมพันธ์สร้างขึ้นได้อย่างไร มีวิธีการในการกระตุ้นคนอื่นได้อย่างไร และรู้ถึงถึงสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กัน (Rost & Barker, 2000) แต่การรู้ หรือความสามารถในการปฏิบัติช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างความสัมพันธ์ กระตุ้นคนอื่น และ

สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ดังนั้นการพัฒนาโปรแกรมที่สามารถพัฒนาเตรียมผู้นำในยุคปัจจุบันต้องเน้นทั้งการสร้างความรู้ และการรู้จริงจะประสบความสำเร็จ (Mckim *et al.*, 2017) แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพอาจไม่ใช่เพียงการพัฒนาความเข้าใจหรือแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ การปฏิบัติทักษะภาวะผู้นำ แต่ต้องรวมถึงการฝึกจิตให้มีภาวะผู้นำ จึงมีงานวิจัยจำนวนมากที่พยายามบูรณาการองค์ประกอบเหล่านี้เข้าด้วยกันในการออกแบบโปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำในปัจจุบัน (Ruben, De Lisi, & Gigliotti, 2017) และจากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในและภายนอกห้องเรียนที่อยู่เป็นพื้นฐานของกรอบทฤษฎีต่าง ๆ ดังกล่าวสามารถพัฒนาภาวะผู้นำของนิสิตได้ซึ่งสอดคล้องกับ Astin (1997) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนช่วยให้นิสิตนักศึกษาเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะภาวะผู้นำมากขึ้น ยิ่งนิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากเท่าใดก็ยิ่งทำให้นิสิตนักศึกษามีพัฒนาการเรียนรู้มากขึ้นเท่านั้น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามเทคนิค 4G LTE สามารถนำไปสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ สำหรับนิสิตปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ โดยสามารถพิจารณาถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องของกิจกรรมและเนื้อหาวิชา รวมทั้งระยะเวลา โดยอาจจะนำเทคนิคย่อยเพียงบางส่วนของเทคนิค 4G LTE ไปปรับใช้แต่อย่างไรก็ตามเทคนิคนี้อาจไม่เหมาะสมสำหรับบางรายวิชาที่ต้องการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนแบบรายคนแบบเข้มข้นเช่น วิชาที่ฝึกทักษะเฉพาะบุคคล การปฏิบัติการที่มีการทดลองแบบรายบุคคลหรือด้านภาษาศาสตร์การทดสอบการสื่อสารต่างๆ เพราะทักษะบางอย่างต้องการความเจาะลึกในเรื่องนั้นๆ

1.2 จากผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จะพบว่าถึงแม้ว่ากิจกรรมนี้จะมีผลดีต่อผู้เรียนพอสมควรแต่ในเนื้อหาบางส่วนของนวัตกรรมจำเป็นต้องใช้เทคนิคและพื้นฐานความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดังนั้นผู้ที่ทำนวัตกรรมนี้ไปใช้ควรมีทักษะในเรื่องนี้พอสมควร มิฉะนั้นอาจจะไม่ได้ผลเต็มที่

1.3 สิ่งที่สำคัญในการนำแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไปใช้ คือต้องเปลี่ยนบทบาทของผู้สอนจากผู้ถ่ายทอดความรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวกเพราะต้องช่วยฝึกให้นิสิตเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติของเขาเองไม่ใช่อาจารย์ชี้แนะตลอดทางและผู้สอนเองต้องมีทักษะในการสังเกตและคอยประเมินผู้เรียนและให้ผลสะท้อนกลับ (feedback) เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนสำเร็จตามความมุ่งหมาย

1.4 กิจกรรมพัฒนานิสิตต้นแบบเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำสำหรับนิสิตปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์นั้น เป็นกิจกรรมที่ต้องร่วมมือกันหลายฝ่ายในมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ระดับสาขาวิชา คณะ ผู้บริหารจนถึงวิทยาเขตต่างๆ การประชุมแผนการดำเนินงานและจัดการเรื่องเวลาสำคัญมากควรวางแนวทางในเรื่องนี้ให้ชัดเจนและมอบหมายผู้ดำเนินการให้ครบทุกฝ่าย รวมทั้งมีฝ่ายอำนวยความสะดวกที่ช่วยในการประเมินผลและช่วยสนับสนุนยามมีปัญหาต่างๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในอนาคตควรจะมีการนำนวัตกรรมนี้ไปทดลองใช้และศึกษาผลที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายมิติ ทั้งด้านความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ทักษะภาวะผู้นำ และแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการเกิดภาวะผู้นำ หรือตัวแปรที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ต่อไป

2.2 งานวิจัยนี้จะมีการบูรณาการกับประเด็นที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 งานวิจัยในครั้งต่อไปควรจะมีการบูรณาการประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาใช้ให้เหมาะสมในเรื่องที่หลากหลายแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานิสิตให้บรรลุเป้าหมายดังเช่น ถ้าคณะศึกษาศาสตร์จะทำวิจัยในเรื่องนี้ต่อไปก็ควรจะมีบูรณาการกับการเชื่อมโยงองค์ความรู้วิชาชีพครูของครุสภา หรือคณะวิศวกรรมศาสตร์จะทำวิจัยในเรื่องดังกล่าวนี้ต่อไปก็ควรจะมีบูรณาการกับการเชื่อมโยงองค์ความรู้ในการอบรมใบประกอบวิชาชีพวิศวกรรม หรือใบกว. เป็นต้น ทั้งสองตัวอย่างคือ การบูรณาการที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้วิชาชีพเป็นต้น

References

- Astin, A.W. (1997). *What matters in college? Four critical years revisited*. San Francisco: Jossey-Bass.

- Brungardt, C. (1996). The making of leaders: A review of the research in leadership development and education. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 3(3), 81– 95. doi: 10.1177/107179199700300309.
- Cook, S.D.N. & Brown, J.S. (1999). *Bridging Epistemologies: The generative dance between organizational knowledge and organizational knowing*. *Organizational Science*, 10(4), 381–400. doi:10.1287/orsc.10.4.381.
- Daft, R.L. (2011). *The Leadership Experience (6 edition)*. Singapore: South-Western Cengage Learning.
- French, A. (2017). Toward a New Conceptual Model: Integrating the Social Change Model of Leadership Development and Tinto’s Model of Student Persistence. *Journal of Leadership Education*, 16(3), 97-117. doi:1012806/V16/I3/T1.
- Higher Education Research Institute (HERI). (1996). *A social change model of leadership development: Guidebook version III*. College Park, MD: National Clearinghouse for Leadership Programs.
- Higher Education Research Institute. (2014). *Findings from the 2014 administration of the Your First College Year: National aggregate*. Los Angeles, CA: Higher Education Research Institute at UCLA.
- Honey, P., & Mumford, A. (1992). *The manual of learning styles (2nd ed.)*. Maidenhead, UK: Peter Honey and Alan Mumfo.
- International Affairs Division. (2013). *Philosophy, Vision and Mission of Kasetsart University*. Retrieved from http://www.ku.ac.th/web2012/index.php?c=adms&m=linkmenu_th&time=20120627113237&load=&lang=th&ip=1&id=10&page=%BB%C3%D1%AA%AD%D2%20%C7%D4%CA%D1%C2%B7%D1%C8%B9%EC%20%BE%D1%B9%B8%A1%D4%A8&page1=. [in Thai].
- Jamjuree, D. & Makesrithongkum, B. (2012). Developing Leadership in Higher Education Students. *Executive Journal*, 32(1), 169-173. [in Thai].
- Jenkins, D.M. (2012). Exploring signature pedagogies in undergraduate leadership education. *Journal of Leadership Education*, 11(1), 1–27. doi:10.12806/V11/I1/RF1.
- Keating, K., Rosch, D.M. & Burgoon, L. (2014). Developmental readiness for leadership: The differential effects of leadership courses on creating “ready, willing, and able” leaders. *Journal of Leadership Education*, 13(3), 1–16. doi:1012806/V13/I3/R1.
- Mckim, A.J., Velez, J.J., Stewart, J., & Strawn, K. (2017). Exploring leadership development through community-based experiences. *Journal of Leadership Studies*, 10(4), 6-16. doi: 10.1002/jls.
- Northouse, P.G. (2012). *Leadership: Theory and practice*. Sage Publications.
- Onsiri, S., Amitpai, C., Keowmookdar, N., Sukomol, N., & Tonlaput, P. (2016). Development of Thinking Skills for Leadership Building by Using Physical Activities of Kasetsart University Students. *Journal of Liberal Arts, Maejo University*, 4(1), 14-27. [in Thai].
- Owen, J. E. (2015). Transforming leadership development for significant learning. *New Directions for Student Leadership*, 145, 7-17. doi: 10.1002/ys.20120 Partnership for 21st Century learning. (2015). Framework For 21st Century Learning. Retrieved from <https://www.p21.org/our-work/p21-framework>.
- Pimpa, R. (2014). *Leaderships of Teachers Student 5 years, Bachelor of Education Program*, Srinakharinwirot University. Master of Education Thesis (Educational Administration). Bangkok: Srinakharinwirot University. [in Thai].

- Rattanasit, P., Tanpichai, P. & Ungsitthipoonporn, W. (2016). The Factors Related to Student's Leadership in Kasetsart University. Kampangsan Campus. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(3), 602-614. [in Thai].
- Rost, J.C. & Barker, R.A. (2000). Leadership education in colleges: Toward a 21st century paradigm. *Journal of Leadership and Organizational Studies*, 7(1), 3-12. doi: 10.1177/107179190000700102.
- Ruben, B.D., De Lisi, R. & Gigliotti, R.A. (2017). *A guide for leaders in higher education: Core concepts, competencies, and tools*. Sterling, VA: Stylus.
- Smith, K.A., Sheppard, S.D., Johnson, D.W. & Johnson, R.T. (2005). Pedagogies of engagement: Classroom-based practices. *Journal of Engineering Education*, 94(1), 87-101. doi:10.1002/j.2168-9830.2005.tb00831.
- Thongburan, P. & Charoenkul, N. (2012). Strategic leadership of students of the Royal Thai Army War College Class 56. An Online *Journal of Education*, 7(1), 2361-2374. [in Thai].
- Tongmang, N., Jai-aree, A. & Tanpichai, P. (2017). Factors Affecting the Leadership of Undergraduate Students in Bachelor of Science Program in Agricultural and Environmental Education, Faculty of Education and Development Science, Kasetsart University. *Journal of Yala Rajabhat University*, 12 (1), 193-207. [in Thai].
- Vanichvasin, P. (2016). The Development of Innovative Leadership Competencies through the use of leadership activities to promote innovative leadership. *Journal of Industrial Education*, 15(3), 21-28. [in Thai].
- Wachirasukmongkol, B. (2014). *Educational Leadership*. Retrieved from http://office.nu.ac.th/edu_teach/ASS/Download/vchk-B1. [in Thai].
- Yukl, G. (2013). *Leadership in Organizations* (8th ed). NJ: Prentice Hall.